

К. ЮСТ

АНАТОЛИЙСКАЯ
ПЕЧАТЬ

ТИФЛИС
ИЗДАНИЕ ЗАККАРЬКОМА Р. К. П.
1922

YUST'UN KİTAPININ RAPACI

Istanbul İttihatçı ve Sosyalist çevrelerinin Ankara üzerinde etkili olma girişimleri konusunda kitapta pek az bilgi var.

"İttihat ve Terakki'nin İstanbul komitesi 1916 yılında Türkiye'de "Meslekî Temsilat" programını kabul etti. Bu program, Rus Devriminin amaçları ve sloganlarına uygun bazı değişikliklere uğratılarak Rusya'da 1917 ve 1918 yıllarında kullanıldı. İstanbul İttihatçıları Mustafa Kemal Paşa'nın çağırısı üzerine 1920 baharında, yani Anadolu hareketinin balayında, programın yaratıcısı ve İttihat'ın önderlerinden biri olan Kör Ali başkanlığında on kişilik bir heyet Ankara'ya gönderdi. Heyet programı Mustafa Kemal'e sundu, uygulanacağına dair söz aldı...Kısmen kabul edildi, ama uygulanamadı..." (s.163)

Yust, 1921'de Yunus Nadi Londra'dayken YENİGÜN'ün yazı işleri müdürlüğünü yapan Ömer Muhittin Bey'in "İstanbul Sosyalistlerinin ~~Yeni~~ gazeteye katılmaları için çaba harcadığı" (s.96) (n) belirtiyor. İstanbul'da önce İSTİRAK ve İDRAK sonra 1919'da KURTULUŞ ve KAPLAN, 1921'de de AYDINLIK isimli sosyalist organların yayınlandığını, fakat kısa yaşamlardan sonra işgal kuvvetlerince kapatıldıklarını kaydediyor. Böylesine kısa notlarla yetinmesi bu ilişkileri anlamaya yeterli olmuyor. Yust ^{aynes,} bunu bilinçle yaptığını ^{kaydediyor.} "Sovyet Cumhuriyetlerinde Türkçe yayınlanan basına ait bilgiler de bilerek verilmemiştir" ^{diyor} (s.194).

Nitekim Mustafa Suphi olayı konusunda da ~~trabzon'da~~ Trabzon'da bulunması, hiç olmazsa sonradan çok ayrıntılı bilgi toplamış olması gerekirken-sadece bir yerde ve dolaylı olarak bahsediyor:

"Şubat 1921'de * [Gerçekte 28/29 Ocak] * Suphi başkanlığında ^{bir grup} komünistin Trabzon'da öldürülmesi sırasında İSTİKBAL ~~gazetesi~~ gazetesi "Bakü yolcuları geldi ve gittiler" başlığı ile kapsamlı bir başyazı yayımladı. Yazıda 'gittiler' sözcüğü idem edildiler anlamına kullanılıyor. Suphi ve arkadaşları Bakü'deki Türk esirlerinin kâtili ve hain olarak nitelendiriliyor." (s.41).

Dış çevreler üzerindeki bu ilgisizliğe karşılık, Anadolu'daki komünist partilerin yapısı üzerinde ayrıntılı yorumlara rastlanıyor.

"Yeşil Ordu karışık programında eski Panislâmci hırsları (Bazı örgütlerde koyu Panislamcılarla halkçılar bir arada bulunuyorlar) ile sakat komünist ideolojisini bağdaştıran bu cemiyet Sovyet devrimine büyük ilgi gösterdi. Cemiyet, devrimi örnek alarak Türkiye'nin ekonomik çöküntüden ve Avrupa'ya yenik düşmekten kurtulacağı görüşünü benimsedi. Ve Anadolu hareketi ile Moskova'nın yakınlaşması fikrinin yaygınlaşmasında önemli rol oynadı. Yunus Nadi, Yeşil Ordu tavsiyesiyle, Moskova'ya devrim ideolojisini öğrenmek için gitmek istedi, ancak yetkililerden izin alamadı... Yunus Nadi belki solcu bir ekip yaratmak arzusuyla, birçok solcu gibi, resmî "Türkiye Komünist Fırkası (TKF)" nin Komünist olduğunu ve Komintern'e girmeye hakkı olduğu görüşünü savunuyordu." (S.95)

"SEYYARE YENİ DÜNYA" gazetesi Ağustos 1920'de Eskişehir

mu & K.

de çete elebaşısı Ethem Bey ve yandaşlarının organı olarak kuruldu, [..] Kendini İslâm Bolşevik gazetesi diye tanımlayan SEYYARE müslüman ahlakını kattığı komünizmin ilkel ve bilgisiz, ancak dürüst yorumunu veriyor. Ankara'daki Türk Halk İştirakiyun Fırkası (THİF) üyeleri bu gazetede birkaç sosyalist makale yayınlama fırsatını buldular. Ankara'da resmî TKF kuruluşu sırasında (buna provokasyon ~~vaka~~ adı verildi) SEYYARE Ankara'ya taşındı ve bu partinin organı oldu. Gazetenin gerçek yazı işleri müdürü Arif Oruç idi. "Parti" ancak özlenen resmi dış politika doğrultusundaki makaleleri yayınlamasına izin veriliyordu. İç sorunlar, parti çalışmalarını hakkında, aralarında solcu İttihatçı Hakkı Behiç'in de bulunduğu diğer yazarlar da yazı yazıyordu, Hakkı Behiç dürüst, sosyalist görüşlü, ancak uzağı göremeyen bir milletvekiliydi. Resmî yazı işleri müdürü olarak imza atıyordu.

SEYYARE komünizmin tarihi gereksinim olduğunu, ancak Türkiye'de dikkatlice, sabırla ve büyük tehlikelere atılarak gerçekleştirilebileceğini, ülke koşullarını, halkın yaşantısını ve inançlarının göz önünde bulundurmak gerektiğini ve Anadolu'daki komünizmin İslam düşüncesi ile sıkı sıkıya bağlı bulunması gerektiğini belirtmekten geri kalmıyordu. Macaristan ve ~~Bavyera~~ Sovyet Cumhuriyetlerinin kanlı yokedilişleri ile ilgili olarak, Türk Komünistleri (Resmî TKF) gibi sabırlı ve dikkatli olsalardı bu başarısızlığa uğramazlardı, diyor.

Arif Oruç makalelerinde, M.Kemal Paşa'ya karşı ayaklanan Ethem'i "kızıl devrimci önder" olarak niteledi ve Eskişehir demiryolu işçileriyle diğer işçileri Ethem'i bastırmaya gelen askeri birlikleri grev ilan ederek durdurmaya çağırıldı... Ethem'in bozgunundan sonra SEYYARE'nin yazı işlerinin bozgunu sahnelendi. Görevliler tutuklandı ve mahkemeye verildi. TKF üyelerinin büyük bir çoğunluğu baskılardan etkilenmedi. Arif Oruç sürgün cezasına çarptırıldı. Hakkı Behiç, beklenmeyen olaylardan fazlasıyla etkilenerek delirdi,...

SEYYARE'nin ikinci dönem (Ankara) varlığı Anadolu basınında kirli bir dönemin simgesidir. TKF'nin organı olan gazete ve partinin kendisi, Anadolu'da, zamanında Zubatovscina'nın Sovyetlerde oynadığı utanç verici rolün aynısını oynadı. Ancak SEYYARE ikinci dönemde faaliyetlerinin gerçevesini genişletemedi ve amaçladığı iğrenç görevleri gerçekleştirilemedi. (s.109-110).

mu & K.

TÜRKİYE

mm & H.

yeni

Arif Oruç'un güvenilir bir kişi olduğuna kanıt olarak, Yust, aflu Ankara'ya dönüp ~~bu kez~~ YENİ DÜNYA'yı kurunca, 1922 yılı başlarında, kendi sermayesi ile Ankara Ticaret Bakanlığı yönetiminin de bulunan Balkar dağlarındaki altın ve gümüş madenlerini kiralandığını ileri sürüyor. Kadrosunda, Ethem bozgunundan sonra Diyarbakır'a yürüyerek gitme cezasına çarptırılan Nizamettin, sosyalist milletvekili Tefvik Rüştü, liberal milletvekili Osman Bey (Lâzistan) ~~de~~ bulunan YENİ DÜNYA'nın 1922 Mart'ında kapatıldığını ve Arif Oruç'un YENİ TÜRKİYE adlı bir gazete kurma hazırlıkları içinde bulunduğunu belirtiyor. (s.111-112).

mm & H.

THİF'nin resmî organı EMEK'in sadece 6 sayı çıkmasına karşılık, daha ilk sayısında "komünizmin temel prensiplerinin Kur'an'a ters düşmediği"nin yayınlanmasıyla Büyük Millet Meclisi'nde büyük tepkiler yarattığı kaydediliyor. Emek'in kapatılmasının nedeni olan, 6. sayısındaki, Bulgaristan'daki Türk Komünist gazetesi ZİYA'dan alınan bir makaledir. Bunda M. Kemal'in halkla ilgilenmediği, zaferi kazanırsa da köylünün yararına olmayacağı, kapitalizmin boyunduruğundan ancak sosyal bir devrim ile kurtulabilecekleri ve bu nedenle Yunan emperyalistleri ile savaş biten bitmez Türkiye'de iç savaşın başlayacağı ileri sürülüyordu. Hükümet halkta bıkkınlık ve moral çöküntü telkin ettiği gerekçesiyle EMEK'i kapattı (s.112-114).

29 Eylül 1921 affından sonra Ankara'ya dönen "Kemalist hareketin başından beri partizan Yeşil Ordu örgütü sol halkçı kanadının teşvikçisi, Mecliste halk grubu milletvekillilerinin lideri ve bu grupların halk komünistleri ile birleşmesinin teşvikçisi olan" milletvekili Nâzım, YENİ HAYAT'ı yayınladı. "İçerik ve dış görünüm açısından Anadolu'nun ilk ilkel fakat ciddi sosyalist dergisi olan YENİ HAYAT, amaçlarını açıklayan başyazısında, "Orta-Doğu ve Türkiye'nin ekonomik gelişmesi sorunlarını, özellikle sosyal olguları Marxist bakış açısı ile değerlendireceğini, tarihi materyalizme taklit ~~et~~ esaret altındaki Müslüman halkları destekleyeceğini ve halk kooperatifleri örgütlerinin kurulmasını plânladığını yazıyordu" (115-116)

mm & H.

byarak

Yust komünist partiler arasındaki ilişkileri Mayıs 1922 durumunu da şöyle özetliyor:

"Aftan sonra Ankara'ya gelerek çalışmalarını sürdüren THİF üyeleri, 1 Mayıs 1922'ye kadar bir sonuç alamadılar. Parti az sayıdaki yayınlarını tekrar çıkarmaya hazırlanırken, Mart 1922'de

mm 2/11.

haftalık YENİ HAYAT dergisini yayınlamaya başladı. Anadolu'ya komünist düşüncesinin girmesini engellemek amacıyla kurulan TKF, THIF'in yok edilmesi sırasında dağıldı, hatta kurucuları "halkın memnuniyetsizliğini ileti sürerek ve parti gazetesi SEYYARE'yi kapatarak bu süreci hızlandırmak için çaba harcadılar." (s.150)

Yust'un ilginç gözlemlerini, bazı kişiler hakkındaki notlarıyla tamamlayalım:

"Doğu Cephesi Türk komutanlığı karargahı yayın organı olan VARLIK'in son zamanlara kadar baş redaktörü, THIF eski üyesi, Enternasyonal'i Türkçeye en iyi çeviren şair ve edebiyatçı Feyzulah Sacit'ti. Ankaradayken YENİ DÜNYA'da çalışmıştı. Sovyetlere dostca yazılar kadar, Askerî komutanlığa da kavukça övgü yazıları da yazdı. Sonra görevinden uzaklaştırıldı." (s.35).

"YENİGÜN'ün bir ara yazı işleri müdürlüğünü yapan İstanbul sosyalistlerinden Ömer Muhittin bey şimdi sığınık olarak Tiflis de bulunuyor....YENİGÜN'de İttihat ve Terakki'nin ^{eski} İstanbul sekreteri Ali İhsan Bey de (Kör Ali) görev yapıyor...zamanında hazırladığı ekonomik programlar dolayısıyla Türk gazeteleri onu "Türk Lenin"i olarak (?) nitelendiriyordu...YENİGÜN'de ekonomik sorunlara ilişkin yazı yazarlardan VEHBİ'nin ticaret eğilimi ~~Marx~~ sisttir, fakat pratikte burjuva ekonomisttir." (s.97).

[Sarıdal]

ORHAN KOLOĞU

TÜRKİYE SOSYALİSTLERİNİN

yazdığı

mm 2/11.